

Sag C-605/21**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

30. september 2021

Forelæggende ret:

Městský soud v Praze (Den Tjekkiske Republik)

Afgørelse af:

29. september 2021

Sagsøger:

Heureka Group a.s.

Sagsøgte:

Google LLC

Hovedsagens genstand

Sag anlagt af selskabet Heureka Group a.s. (herefter »sagsøgeren«) ved Městský soud w Praze (byretten i Prag, Den Tjekkiske Republik, herefter »den forelæggende ret«), hvorunder selskabet har nedlagt påstand om erstatning for tabt fortjeneste fra selskabet Google LLC (herefter »sagsøgte«), der angiveligt er lidt som følge af sagsøgtes misbrug af sin dominerende stilling ved at placere og vise deres egen prissammenligningstjeneste på det bedst mulige sted i de samlede søgeresultater til skade for sagsøgerens sammenligningstjeneste (herefter »den anfægtede adfærd«).

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

I henhold til artikel 267 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (herefter »TEUF«), anmoder den forelæggende ret Domstolen om en fortolkning af direktiv 2014/104¹ og artikel 102 TEUF samt effektivitetsprincippet.

Præjudicielle spørgsmål

- 1) Skal artikel 21, stk. 1, i direktiv 2014/104 og de generelle EU-retlige principper fortolkes således, at direktiv 2014/104, og navnlig artikel 10 heri, har direkte eller indirekte virkning i den foreliggende tvist om erstatning for den samlede skade, der er lidt som følge af overtrædelse af bestemmelserne i artikel 102 TEUF, hvilken overtrædelse begyndte før ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104, og ophørte efter tidspunktet for udløbet af den gennemførelsesfrist, der var fastsat for dette direktivs gennemførelse, i en situation, hvor erstatningssøgsmålet blev anlagt efter udløbet af gennemførelsesfristen, eller således, at artikel 10 i direktiv 2014/14 alene finder anvendelse på en del af den anfægtede adfærd (og den heraf følgende skade), som fandt sted efter ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104 eller efter omstændighederne efter udløbet af gennemførelsesfristen?
- 2) Kræver direktiv 2014/104 og/eller artikel 102 TEUF samt effektivitetsprincippet efter deres betydning og formål, at artikel 22, stk. 2, i direktiv 2014/12 fortolkes således, at »samtlige nationale foranstaltninger truffet i henhold til artikel 21, bortset fra dem, som omhandlet i [artikel 22], stk. 1,« er de nationale bestemmelser, som gennemfører artikel 10 i direktiv 2014/14, med andre ord om artikel 22, stk. 1 eller stk. 2, i direktiv 2014/104 finder anvendelse på artikel 10 i direktiv 2014/104 og bestemmelserne om forældelse?
- 3) Er nationale bestemmelser og fortolkningen heraf i overensstemmelse med artikel 10, stk. 2, i direktiv 2014/104 og/eller med artikel 102 TEUF samt effektivitetsprincippet, når det af disse bestemmelser og denne fortolkning følger, at »kendskab til, at der er forvoldt en skade« – hvilket er afgørende for, at den subjektive forældelsesfrist begynder at løbe – er forbundet med skadelidtes kendskab til de »specifikke delvise skader«, som er opstået gradvist i løbet af en igangværende eller vedvarende konkurrencebegrænsende adfærd (da retspraksis er baseret på den forudsætning, at hele det pågældende erstatningskrav kan opdeles), og den subjektive forældelsesfrist for så vidt angår disse skader begynder at løbe fra forskellige tidspunkter, uanset den skadelidtes kendskab til det fulde omfang af skaden, som er forvoldt ved den samlede overtrædelse af artikel 102 TEUF, dvs. nationale bestemmelser og en fortolkning heraf, som muliggør, at forældelsesfristen for erstatningssøgsmål for skader, som er forvoldt ved

¹ – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26.11.2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1, herefter [...] »direktivet«).

konkurrencebegrænsende adfærd, som består i at placere og vise sin egen sammenligningstjeneste på en meget fordelagtig måde i strid med artikel 102 TEUF, begynder at løbe inden ophøret af denne adfærd?

4) Er artikel 10, stk. 2, 3, og 4, i direktiv 2014/104 eller artikel 102 TEUF samt effektivitetsprincippet til hinder for nationale bestemmelser, som fastsætter, at den subjektive forældelsesfrist for erstatningssøgsmål er tre år, og at den begynder at løbe fra tidspunktet, hvor skadelidte er har fået kendskab til eller burde have fået kendskab til den delvise skade og til identiteten af den, men uden at tage hensyn til (i) tidspunktet for, hvornår lovovertrædelsen ophørte, (ii) skadelidtes kendskab til, at adfærden er i strid med konkurrencereglerne, som samtidig (iii) ikke suspenderer eller afbryder den treårige forældelsesfrist for varigheden af den ved Kommissionen verserende sag, hvis genstand er den vedvarende overtrædelse af artikel 102 TEUF, samt (iv) ikke indeholder en bestemmelse om, at forældelsesfristen ikke suspenderes tidligere end et år efter afgørelsen i sagen om overtrædelse er blevet endelig?

Anførte EU-retlige retsfor skrifter

Artikel 102 TEUF og direktivets artikel 10, 21 og 22.

Anførte nationale retsfor skrifter og deres tidsmæssige anvendelsesområde

For så vidt angår til perioden for den anfægtede adfærd (fra februar 2013 til den 27.6.2017) fandt tre bestemmelser anvendelse, hvoraf den forelæggende ret navnlig mener, at Občanský zákoník (den civile lovbog)², som finder anvendelse på en væsentlig del af denne periode (fra den 1.1.2014 til den 27.6.2017), er af væsentlig betydning. I henhold til den civile lovbogs §§ 620 og 629 udgør den subjektive forældelsesfrist tre år, og dens begyndelsestidspunkt er forbundet med »kendskab til skaden og den erstatningspligtiges identitet«.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (lov nr. 513/1991, handelsloven) fandt anvendelse frem til den 31. december 2013, hvorefter skadelidte fik ret til erstatning for skader forvoldt ved konkurrencebegrænsende adfærd, dog med den forskel, at den fastsatte en fireårig forældelsesfrist, hvilket den forelæggende ret imidlertid anser for at være uden betydning.

Fra den 1. september 2017 fandt zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (lov nr. 262/2017 om erstatning på konkurrenceområdet, herefter »ZNŠHS«), som gennemførte direktivet³, anvendelse.

² – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (lov nr. 89/2012, den civile lovbog, gældende fra den 1.1.2014) (herefter »den civile lovbog«).

³ – Kravene i direktivets artikel 10 afspejles i bestemmelserne i ZNŠHS' § 9.

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder

- 1 Til støtte for erstatningssøgsmålet af 26. juni 2020 om skade i form af tabt fortjeneste på 394 857 000 CZK med tillæg af renter, som blev anlagt ved den forelæggende ret som første instans, har sagsøgeren henvist til den anfægtede adfærd.
- 2 Dette søgsmål blev anlagt efter Kommissionens afgørelse af 27. juni 2017, AT.39740, i sagen Google Search (Shopping) (herefter »Kommissionens afgørelse«)⁴, hvor det blev fastslået, at sagsøgte som følge af konkurrencebegrænsende adfærd havde overtrådt artikel 102 TEUF, blandt andet også på Den Tjekkiske Republiks territorium i perioden fra februar 2013 til den 27. juni 2017.
- 3 Følgende faktiske omstændigheder forelå forud for Kommissionens afgørelse:
 - Kommissionen indledte den 30. november 2010 en sag om undersøgelse af sagsøgtes mulige overtrædelse af artikel 102 TEUF,
 - den 27. maj 2014 offentliggjorde Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (foreningen for internetudvikling i Den Tjekkiske Republik, herefter »SPIR«), som sagsøgeren er medlem af, en pressemeddelelse, som udtrykte foreningens misbilligelse af de forpligtelser som sagsøgte havde foreslået at påtage sig i sagen ved Kommissionen.
 - den 15. april 2015 fremsendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse i sagen, og
 - den 14. juli 2016 blev en procedure om overtrædelse af artikel 102 TEUF indledt (herunder også mod sagsøgtes moderselskab, Alphabet Inc).
- 4 Henset til de omstændigheder, som er nævnt i afsnittet ovenfor, har sagsøgte gjort gældende, at sagsøgerens krav er forældede, da denne kunne have fået kendskab til, at der var forvoldt en skade, samt om identiteten af skadevolderen⁵ længe før Kommissionen afgørelse blev afsagt, samt at den subjektive forældelsesfrist for (delvise) skader begyndte at løbe gradvist fra februar 2013, dvs. fra begyndelsen af forekomsten af den hævdede skade, dvs. senest fra den 25. maj 2014, som var tidspunktet for offentliggørelsen af SPIR's pressemeddelelse.

⁴ – Den forelæggende ret er i overensstemmelse med national lovgivning og EU-retten bundet af denne afgørelse for så vidt angår fastlæggelsen af, hvem der er ansvarlig for den konkurrencebegrænsende adfærd, og om der foreligger en sådan adfærd

⁵ – Det er ubestridt, at operatøren af søgemaskinen Google er Google LLC.

- 5 Sagsøgeren kunne således have gjort sit krav gældende tidligere, og, såfremt det ville blive fastslået, at sagsøgtes konkurrencebegrænsende adfærd var vedvarende, og at sagsøgeren lide et større og større tab, kunne have udvidet kravet til den (de delvise) skade(r), som sagsøgeren blev pådraget, gradvist.
- 6 Sagsøgte er derfor af den opfattelse, at kravet som minimum er forældet fra februar 2013 til den 25. juni 2016.

Kort fremstilling af de præjudicielle spørgsmål

- 7 **Det første spørgsmål** – om og i hvilket omfang direktivet finder anvendelse i den foreliggende sag. Besvarelsen af dette spørgsmål er ikke entydig, da den anfægtede adfærd begyndte før direktivets ikrafttrædelse (dvs. før den 25. december 2014), og først ophørte efter udløbet af direktivets gennemførelsesfrist, dvs. efter den 27. december 2016, hvor gennemførelsen dog først blev foretaget den 1. september 2017, da ZNŠHS trådte i kraft.
- 8 Det er således uvist, om direktivets artikel 10 finder anvendelse på (i) hele skaden, som [er opstået] i perioden fra februar 2013 til den 27. juni 2017, eller udelukkende på (ii) dele af skaderne, som [er opstået] i perioden fra den 26. december 2014 til den 27. juni 2017, eller eventuelt også efter udløbet af direktivets gennemførelsesfrist, dvs. for så vidt angår perioden fra den 28. december 2016 til den 27. juni 2017. I denne henseende kan det være afgørende, om den påberåbte artikel udgør en materiel eller processuel bestemmelse (se punkt 10 og 11 nedenfor).
- 9 Hvis den foreliggende sag (selv delvist) ikke falder ind under direktivets tidsmæssige anvendelsesområde, ville national ret ⁶ udelukkende skulle vurderes på grundlag af artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet.
- 10 **Det andet spørgsmål** – om direktivets artikel 10 udgør en bestemmelse, som omhandlet i direktivets artikel 22, stk. 1 eller stk. 2. Stk. 1 i den anførte artikel vedrører materielle bestemmelser, som forbyder deres anvendelse med tilbagevirkende kraft, mens stk. 2 vedrører »andre« bestemmelser i direktivet, dvs. processuelle bestemmelser.
- 11 De nationale bestemmelser, som blev vedtaget med henblik på at gennemføre direktivets artikel 10, ville således, henset til deres karakter, alene falde inden for en af de nævnte ordninger. Hvis ordningen fastsat i direktivets artikel 22, stk. 2, finder anvendelse på artikel 10, ville bestemmelserne i ZNŠHS ⁷ skulle finde

⁶ – De materielle bestemmelser i ZNŠHS, hvorved direktivet blev ændret, finder ikke anvendelse i den foreliggende sag på grund af forbuddet mod tilbagevirkende kraft.

⁷ – Paragraf 36 i ZNŠHS indeholder kravet, som fastsat i direktivets artikel 22, stk. 2, og bestemmer, at loven kun finder anvendelse på relevante erstatningssøgsmål, som er anlagt efter den 25. december 2014.

anvendelse fra den 1. september 2017, som fastsætter en femårig forældelsesfrist, og som finder anvendelse på forældelsesfrister, som begyndte at løbe i henhold til de hidtidige regler, og som ikke udløb før denne dato, mens erstatningssøgsmålet i den foreliggende sag blev anlagt efter den 25. december 2014. Hvis bestemmelserne om forældelse i direktivets artikel 10 derimod behandles som materielle bestemmelser, vil man ikke kunne anvende disse bestemmelser.

- 12 Den tjekkiske doktrin og retspraksis behandler traditionelt forældelsesfrister som »materielle«. Såfremt anbringendet om forældelse tages til følge, indebærer det, at skadelidte ikke kan gøre sit erstatningskrav gældende ved domstolene, selv om retten hertil fortsat består som en såkaldt naturlig forpligtelse. Hvis der ikke nedlægges påstand om forældelse for retten, vil retten ikke undersøge påstanden ex officio, men vil i stedet tage sagsøgerens forældede krav til følge. Den forelæggende ret er således bevidst om, at forældelsesfristen også har proceduremæssige karaktertræk. Direktivet henviser desuden til forældelsen af »retten til at anlægge erstatningssøgsmål«, hvilket også kunne indikere, at der er tale om en mere proceduremæssig ordning.
- 13 For fuldstændighedens skyld henviser den forelæggende ret til, at et lignende spørgsmål allerede er genstand for et præjudicielt søgsmål ved Domstolen under sagsnummer C-267/20 (Volvo and DAF Trucks).
- 14 **Det tredje** spørgsmål – om det nationale begreb »kendskab til skaden/om at der er forvoldt en skade« for så vidt angår forældelsesfristens begyndelsestidspunkt svarer til tilsvarende begreber i EU-retten.
- 15 Nejvyšší soud ČR (Den Tjekkiske Republiks øverste domstol)⁸ er af den opfattelse, at kendskabet til selv den (blot) delvise skade, der er forvoldt ved en igangværende eller vedvarende overtrædelse, er relevant med henblik på at udløse den subjektive forældelsesfrist. Det er ikke nødvendigt, at skadelidte har kendskab til hele varigheden af en sådan overtrædelse og til det fulde omfang af den skade, der er forvoldt ved en sådan overtrædelse. [De nationale] retters praksis er baseret på den forudsætning, at skaden i sådanne tilfælde kan opdeles, og at hver »ny skade«, som den oprindelige skade forhøjes med som følge af, at den samme skadevoldende begivenhed fortsat består, kan indbringes for retterne ved anlæggelsen af et nyt søgsmål eller ved, at det eksisterende krav, der er indeholdt deri, suppleres. Den subjektive forældelsesfrist på tre år begynder at løbe separat for hver sådan delvis skade.
- 16 I henhold til denne fortolkning, kunne sagsøgeren i den foreliggende sag have lidt et tab af fortjeneste (delvis skade) hver gang sagsøgte placerede og viste sin egen prissammenligningstjeneste på en mere fordelagtig måde i [resultaterne] af generelle søgninger, hvorefter en af mange subjektive forældelsesfrister for et erstatningskrav i forhold til en sådan delvis skade måtte anses for at begynde at

⁸ – Nejvyšší souds (øverste domstols) dom af 23.9.2015, sagsnummer 25 Cdo 2193/2014, CZ:NS:2015:25.CDO.2193 2014.1.

løbe. Sagsøgeren ville således igen og igen få kendskab til »skadens nye omfang«. Dette ville desuden føre til, at erstatningssøgsmål for delvise skader, hvis indtræden er forbundet med overtrædelsens begyndelse, kan forældes inden overtrædelsens ophør.

- 17 I dommen i sag C-637/17⁹ lagde Domstolen vægt på skadelidtes kendskab til »skadernes nøjagtige omfang«, samt muligheden for, at sagsøgeren kan kræve »fuld erstatning« for skader forvoldt ved en overtrædelse. Det fremgår imidlertid ikke klart af denne dom, om kendskabet til »skadernes omfang«, som Domstolen har fremhævet, svarer til kendskabet til det »skadernes nøjagtige omfang«, som følge af hele det vedvarende misbrug af en dominerende stilling, eller om kendskab til den »delvise skade«, forårsaget på et givent tidspunkt som en del af en sådan vedvarende overtrædelse, er tilstrækkelig.
- 18 Besvarelsen af dette spørgsmål synes at være afhængig af, om EU-retten ikke kun kræver kvalitativt kendskab (dvs. kendskab til skadens specifikke type og karakter), men også kvantitativt kendskab (dvs. kendskab til skadens nøjagtige omfang over tid). Hvis dette er tilfældet, kan forældelsesfristen ikke begynde at løbe, før skadelidte har fået kendskab til skadens nøjagtige omfang.
- 19 Ifølge den forelæggende ret svarer fortolkningen, hvorefter retten til erstatning kan »fragmenteres« [i] dusinvis, hundreder eller endnu flere særskilte krav, ikke til karakteren af misbrug af en dominerende stilling i den foreliggende sag. En delvis overtrædelse, som består i den anfægtede adfærd, kan ikke i og af sig selv udgøre en overtrædelse af artikel 102 TEUF, idet der – for at der skal være tale om en sådan overtrædelse – skal være tale om en adfærd, som efter sit omfang, varighed, intensivitet og gennemførelsesmåde fører (kan føre) til en »væsentlig« overtrædelse af konkurrenceretten, eller har en konkurrencebegrænsende virkning, hvilket er en af betingelserne for misbrug af en dominerende stilling¹⁰. Ifølge den forelæggende ret er det imidlertid ikke tilstrækkeligt i denne henseende, at der er tale om nogen (eksempelvis ganske marginale) virkninger.
- 20 Den forelæggende ret er derfor af den opfattelse, at skadelidte – henset til sagens karakter – ikke kunne få kendskab til skadens nøjagtige omfang og karakter set i sammenhæng med de pågældende »delvise skader«, og erstatningssøgsmålets subjektive forældelsesfrist (og i dette tilfælde også den objektive forældelsesfrist, som ikke kan begynde at løbe før den subjektive frist) ikke kunne begynde at løbe før overtrædelsens ophør, som fandt sted på tidspunktet for Kommissionens afgørelse.

⁹ – Domstolens dom af 28.3.2019, sag C-637/17 [Cogeco Communications], EU:C:2019:263, præmis 53 og 54.

¹⁰ – Jf. også f.eks. dom af 13.2.1979, sag 85/76 Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, EU:C:1979:36, præmis 123, dom [af 6.10.2015.], sag C-23/14 Post Danmark A/S mod Konkurrencerådet, EU:C:2015:651, præmis 40, 46, 47, 72 og 73 eller Domstolens dom (Store Afdeling) af 6.9.2017, sag C-413/14, P Intel, EU:C:2017:632, præmis 139-143.

- 21 I lyset af ovenstående overvejelser er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt de nationale domstoles fortolkning er i overensstemmelse med direktivets artikel 10, stk. 3, og artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet.
- 22 **Det fjerde spørgsmål** – om direktivet, og i tilfælde af, at det ikke finder anvendelse, artikel 102 TEUF og effektivitetsprincippet, er til hinder for anvendelsen af andre aspekter vedrørende forældelse, der følger af bestemmelserne i den civile lovbog.
- 23 Den forelæggende ret henviser i første omgang til Domstolens dom i sag C-637/17, som nævnt ovenfor, og Domstolens dom af 13.7.2006 i de forenede sager C-295/04- 298/04 Manfredi, EU:C:2006:461, som dog blev afsagt i en situation, hvor direktivet ikke fandt anvendelse, og hvor de relevante faktiske omstændigheder, national ret og den hertil knyttede retspraksis adskilte sig fra den foreliggende sag.
- 24 I den foreliggende sag knytter den civile lovbog tidspunktet for, hvornår den subjektive forældelsesfrist begynder at løbe, med den omstændighed, at skadelidte kendte til eller burde kende til skadevolderens identitet og til skaden (der kræves ikke kendskab til det nøjagtige beløb for skaden eller et fuldstændigt kendskab til skadevolderens identitet)¹¹. Det kan desuden udledes af den ovenfor nævnte nationale retspraksis, at der gælder et krav om, at skadelidte skal have kendskab til den pågældende adfærd eller i givet fald om de forskellige overtrædelser, der er sket som led i en vedvarende overtrædelse af artikel 102 TEUF, som har ført til en del af skaden.
- 25 Til forskel fra direktivets artikel 10 og ZNŠHS's § 9, der gennemfører dette direktiv, indeholder den civile lovbog imidlertid ikke følgende elementer:
- krav om, at skadelidte havde kendskab til, at en given adfærd havde en konkurrencebegrænsende karakter¹²,
 - kobling af tidspunktet for, hvornår den subjektive forældelsesfrist begynder at løbe, med ophøret af den konkurrencebegrænsende adfærd¹³,

¹¹ – Jf. ligeledes dom afsagt af Nejvyšší soud (øverste domstol) af 28.5.202, sagsnummer 25 Cdo 1510/2019, CZ:NS:2020:25.CDO.1510.2019.1

¹² – Den forelæggende ret gør i denne forbindelse opmærksom på, at konkurrencemyndighederne ofte når frem til konklusionen om, at en praksis er ulovlig, efter at have foretaget en detaljeret analyse af alle de relevante faktiske omstændigheder.

¹³ – Det er den forelæggende rets opfattelse, at det imidlertid ikke er klart, om en overtrædelses ophør som omhandlet i direktivets artikel 10, stk. 2, skal forstås som det sidste øjeblik af en »igangværende eller vedvarende overtrædelse« (jf. Domstolens dom af 24.3.2011, sag T-385/06 Aalberts Industries m.fl. mod Kommissionen, EU:T:2011:114, præmis 10; af 16.9.2013, sag T-378/10, Masco m.fl. mod Kommissionen, EU:T:2013:469, præmis 119 og 120 (vedrørende overtrædelser af artikel 101 TEUF). Direktivets endelige tekst indeholder ikke et

- suspension eller afbrydelse af forældelsesfristen, såfremt en konkurrencemyndighed tager skridt til at undersøge eller forfølge en sag om konkurrencebegrænsende adfærd,
 - at suspensionen ophører tidligst ét år efter, at afgørelsen om overtrædelse er blevet endelig.
- 26 Den subjektive forældelsesfrist i den foreliggende sag var således ikke på nogen måde påvirket af, at Kommissionen i perioden fra den 30. november 2010 til den 27. juni 2017 havde iværksat en undersøgelse af sagsøgte om en mulig (stadig igangværende og stadig ikke ophørt) overtrædelse af artikel 102 TEUF, som blev afsluttet med Kommissionens afgørelse.
- 27 Ifølge den forelæggende ret kan den omstændighed, at de ovennævnte krav i direktivet ikke er fastsat i national ret, ikke afhjælpes ved at fortolke dem i overensstemmelse med EU-retten. Såfremt den forelæggende ret i den foreliggende sag havde fortolket den civile lovbog i overensstemmelse med den relevante nationale retspraksis, ville indbringelsen af erstatningssøgsmålet for perioden fra februar 2013 til den 25. juni 2017 (dvs. med undtagelse af to dages overtrædelse) således højst sandsynligt være forældet.
- 28 Hvis retten således tager forældelsespåstanden til følge, ville søgsmålet stort set skulle afvises i sin helhed. I modsat fald vil retten skulle indlede en tidskrævende og omkostningsfuld bevisoptagelse vedrørende den angivelige skades indtræden og omfang.

klart krav om at »bringe en vedvarende eller gentagen overtrædelse til ophør«, som fandtes i et tidligere direktivforslag.